

Стратегії посилення законодавства у сфері кримінально-виконавчого права для забезпечення справедливості покарань

*Пироговська Віра Олександрівна¹, Мірошніченко Оксана Андріївна²,
Литовченко Віктор Петрович³*

Опубліковано

14.08.2024

Секція

Право

УДК

343.8:342.7(477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13312929>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття присвячена питанню удосконалення кримінально-виконавчого законодавства у сфері забезпечення справедливості покарань. Кримінально-виконавча політика в Україні розвивалася протягом багатьох років і зосереджена на врегулюванні законодавчого рівня та вдосконаленні процесу виконання покарань. Метою даної роботи є дослідження стратегії посилення законодавства у сфері кримінально-виконавчого права для забезпечення справедливості покарань. Кримінально-виконавча політика втілюється в принципах відповідних галузей права. Система принципів кримінально-виконавчого права вперше реалізує правила поведінки зі злочинцями, передбачені міжнародним правом. Визначено, що деякі потенційні правові нововведення в цій сфері можуть включати впровадження методів відновного правосуддя, застосування альтернативних методів винесення покарання, використання технологій для спостереження за злочинцями та керування ними, а також покращення програм реабілітації для ув'язнених. Ці інновації сприятимуть підвищенню ефективності і справедливості системи кримінального правосуддя, яка займається покаранням і скороченням рецидивів. Показано, що доступність судової сфери під час розробки більш суворих законів у кримінальній сфері має вирішальне значення для справедливості покарання. Забезпечення доступності та відкритості судової системи підвищує довіру громадян до правосуддя, запобігає корупції, дає право на справедливий вирок та можливість оскарження. Дотримання прав людини в системі кримінального

¹ кандидат юридичних наук, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування, м. Київ, Україна, ruhovskav@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-3339-8417>

² кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання, Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського, м. Чернігів, Україна, jurist007@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0181-0879>

³ кандидат філософських наук, доцент, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін, факультет агротехнологій та економіки, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут," м. Ніжин, Україна, viktorpl08@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0003-0532-0188>

судочинства відіграє ключову роль у забезпеченні законності покарання. Зазначено, що зміни в пенітенціарній системі мають на меті посилити реабілітацію, зменшити рецидивну злочинність та забезпечити справедливе й пропорційне покарання злочинців. Деякі стратегії реформування пенітенціарної системи включають впровадження альтернативних варіантів покарання, сприяння відновному правосуддю, покращення умов ув'язнених, надання освіти та працевлаштування ув'язненим, а також посилення підтримки повернення до суспільства після звільнення. Ці реформи спрямовані на сприяння формуванню більш справедливої та ефективної системи правосуддя, яка зосереджена на підтримці та безпеці громади.

Ключові слова: правові інновації, реформа пенітенціарної системи України, дотримання прав людини, альтернативні види покарань, прозорість судочинства.

Strategies for Improving Criminal Law Legislation to Ensure Fairness of Punishment

Annotation. The article is devoted to the issue of improving criminal law enforcement in the sphere of ensuring the justice of punishments. Criminal enforcement policy in Ukraine has developed over many years and, as always, continues to pay special attention to regulation at the legislative level and improvement of the process of execution of punishments. The purpose of this article is to study the strategy of strengthening legislation in the field of criminal law to ensure the justice of punishments. Criminal law policy is embodied in the principles of the relevant branches of law. The system of principles of criminal law for the first time embodies the principles of treatment of criminals provided for by international law. It has been identified that some potential legal innovations in this area may include the implementation of restorative justice methods, the use of alternative sentencing methods, the use of technology to monitor and manage offenders, and the improvement of rehabilitation programs for prisoners. These innovations can help improve the efficiency and fairness of the criminal justice system, which deals with punishment and reducing recidivism. It is shown that the availability of the judicial sphere during the development of stricter laws in the criminal sphere is of crucial importance for the justice of punishment. Ensuring the accessibility and openness of the judicial system increases citizens' trust in justice, prevents corruption, gives the right to a significant sentence and the opportunity to appeal. Adherence to human rights in the criminal justice system is crucial to ensuring the legality of punishment. It is noted that changes in the penitentiary system are aimed at strengthening rehabilitation, reducing recidivism and ensuring fair and proportionate punishment of criminals. Some strategies for reforming the penitentiary system include implementing alternative sentencing options, promoting restorative justice, improving prison conditions, providing education and employment for inmates, and strengthening support for reintegration after release. These reforms aim to promote a fairer and more effective justice system that focuses on retribution and community safety.

Keywords: legal innovations, reform of the penitentiary system of Ukraine, observance of human rights, alternative types of punishments, transparency of the judiciary.

Вступ

У демократичній країні права і свободи громадянина є найважливішою соціальною, політичною та правовою системами. Об'єктивно вони є мірилом досягнень, зрілості та цивілізованості суспільства. Одним із завдань, яке ставить перед собою держава, є забезпечення безпеки суспільства в цілому і кожного громадянина зокрема. Гарантування безпечного життя громадян, пріоритету їхніх прав, свобод і законних інтересів є першочерговим завданням країни. Конкретні функції реалізуються системою правових норм, законодавчою владою, органами державної влади та системою державної влади.

Кримінально-виконавчий закон визначає правила і порядок виконання судових вироків у справах про кримінальні правопорушення. Його головна мета – забезпечення справедливості виконання покарань та реабілітація засуджених. Кримінально-виконавче законодавство охоплює такі аспекти, як умови тримання під вартою в пенітенціарних установах, умови праці правопорушників, медичне лікування та реабілітація перед звільненням.

Кримінально-виконавча політика в Україні розвивалася протягом багатьох років і зосереджена на врегулюванні законодавчого рівня та вдосконаленні процесу виконання покарань.

Актуальність забезпечення справедливості покарань має вирішальне значення для існування чесного та справедливого суспільства. Покарання мають бути пропорційними вчиненому злочину з урахуванням таких факторів, як умисел, обставини та вплив на жертв. Забезпечуючи, щоб покарання були справедливими та слугували досягненню мети відстоювання справедливості, суспільства можуть стримувати злочинну поведінку, сприяти притягненню до відповідальності та захищати жертв. Справедливість у покараннях також допомагає захистити особисті права та запобігти зловживанням з боку влади. Зрештою, ефективність покарань полягає в їх здатності відображати принципи справедливості, підзвітності та пропорційності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи джерела з проблеми дослідження, можна дійти висновку, що тема законодавчого оформлення кримінально-виконавчого права з питань альтернативних покарань користується попитом у вітчизняних науковців. Зокрема, питання проведення оцінки розвитку альтернативних методів покарань розглядають Г. Логвинський [5], Ю. Паскевська [9], О. Предместніков, В. Господаренко, С. Гулевич [10] та інші.

Теоретичним питанням європейського підходу до подолання злочинної поведінки органами пробації увагу приділили О. Пономарьов [14]. Українські науковці К. Сіренко, О. Гончаренко, Н. Наулік [15], О. Недашківська, Т. Недашківська [8] зазначають, що окремі компоненти позбавлення волі можуть бути включені в українську систему кримінального правосуддя з метою сприяння додатковому розвитку.

Змістовні характеристики та аналіз інституційного реформування кримінально-виконавчої системи і її трансформації в пенітенціарну систему висвітлив А. Богатирьов [1] у своєму дослідженні.

До прикладу, Д. Вітюк та І. Олійник [8] вважають, що у контексті сучасних викликів правової системи України питання кримінально-виконавчого права набуває особливої актуальності.

Дане трактування поглиблює А. Гнатчук з огляду на визначення місця та ролі кримінально-виконавчих засад у виконанні судових рішень щодо засуджених в Україні [3].

Тоді О. Ільїна, А. Пучко визначають пробацію у системі кримінального правосуддя все частіше розглядається альтернатива ув'язненню як мірі покарання за злочин, цей інструмент має потенціал збалансувати відповідальність із реабілітацією злочинця. [4].

Теоретичною основою дослідження слугують нормативно-правова база українського законодавства, а саме Кримінальний кодекс України [6], Кримінальний процесуальний кодекс України [7], закони та постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів, а також укази Президента, Стратегії реформування пенітенціарної системи [13].

Відповідно, *метою статті* є дослідження стратегії посилення законодавства у сфері кримінально-виконавчого права для забезпечення справедливості покарань в Україні.

Завдання статті:

1. Дослідити законодавство у сфері кримінально-виконавчого права в Україні.
2. Проаналізувати реформу пенітенціарної системи України.

Матеріали та методи

Методологічною основою дослідження є науково-емпіричні методи, метою яких є збір та порівняння інформації. Було визначено стратегії посилення законодавства у сфері кримінально-виконавчого права для забезпечення справедливості покарань. За допомогою комплексного методу аналізу було досліджено законодавство у сфері кримінально-виконавчого права. Методом синтезу й узагальнення було проаналізовано специфіку реформи пенітенціарної системи. Теоретичною основою статті є праці вітчизняних науковців, нормативно-правова база українського законодавства.

Результати

Після проголошення незалежності України (1991 р.) розпочався процес реформування кримінальної юстиції. Нове законодавство гуманізує покарання, запроваджує нові принципи організації пенітенціарних установ, а Україна приєднується до міжнародних правових актів у цій сфері.

Сучасна Державна кримінально-виконавча служба України – це сукупність органів і установ з питань виконання покарань, яка включає комплекс державно-правових, соціально-економічних і психолого-педагогічних установ. З початку реформування кримінально-виконавчої системи прийнято близько 50 законів та нормативно-правових документів Президента України та Кабінету Міністрів України, що забезпечують функціонування та розвиток кримінально-виконавчої системи.

Період незалежності України характеризується позитивними змінами у сфері кримінально-виконавчої діяльності, спрямованими на гуманізацію покарання та покращення умов тримання злочинців. Процес приєднання до міжнародного права також сприяє розвитку українського кримінального права відповідно до міжнародних стандартів.

Поки Україна стає на шлях реформ, країни ЄС давно відмовилися від каральної моделі покарання на користь більш гуманних та ефективних методів. Вони активно застосовують принципи ресоціалізації та реінтеграції правопорушників у суспільство, зосереджуючись на покращенні умов утримання та зниженні рівня рецидивної злочинності. Основними відмінностями у розвитку кримінального законодавства України та країн ЄС є цілі покарання, умови тримання та ступінь рецидиву злочинів. Хоча Україна також зосереджується на ресоціалізації, вона все ще дотримується переважно каральної моделі покарання. Умови утримання в українських в'язницях часто не відповідають міжнародним стандартам і можуть становити ризик для здоров'я ув'язнених. Рівень рецидивної злочинності серед українських злочинців залишається високим, що свідчить про неефективність нинішньої системи.

Кримінально-виконавчий закон визначає правила і порядок виконання судових вироків у справах про кримінальні правопорушення. Його головна мета – забезпечення справедливості виконання покарань та реабілітація засуджених. Кримінально-виконавче законодавство охоплює такі аспекти, як умови тримання під вартою в пенітенціарних установах, умови праці правопорушників, медичне лікування та реабілітація перед звільненням[2].

Розвиток кримінально-виконавчої сфери в Україні вимагає особливої уваги до вдосконалення нормативно-правового та кримінально-виконавчого процесів на законодавчому рівні.

Це відображається у визнанні того, що заходи стеження можуть накласти значні обмеження на життя людини, утискати її право на приватне життя та призвести до серйозної стигми й соціальної ізоляції. Для більшості вразливих громадян нагляд діє як конвеєр, затягуючи їх все глибше і глибше в мережу пенітенціарної системи. Зростає занепокоєння, що має багато побічних ефектів. Ми можемо їх пропустити через відсутність моніторингу та контролю [15]. Деякі люди, які працюють у громадських службах, казали, що це занадто дорого для них, впливає на догляд за дітьми та створює додаткові фінансові труднощі.

Г. Логвинський підкреслив, що на основі вивчення справ Європейського суду з прав людини можна визначити, що правовою основою цього питання є Європейська конвенція про захист прав людини[5].

Навпаки, країни ЄС активно впроваджують методи ресоціалізації, покращують умови утримання, знижують рівень рецидивів. Вони базуються на принципі гуманного ставлення до правопорушників і надають їм можливості для навчання, роботи та реінтеграції в суспільство. З огляду на перспективи України, необхідно продовжити реформування пенітенціарної системи. Це включає покращення умов утримання, розширення доступу порушників до освіти та працевлаштування, використання альтернативних методів покарання. Країни ЄС продовжують розвивати гуманні та ефективні пенітенціарні системи, зосереджуючись на інноваційних програмах реабілітації та використанні сучасних технологій для покращення безпеки та контролю у в'язницях. Тому, розвиток українського кримінального права потребує подальших зусиль у напрямку гуманізації та ефективності системи. Порівняно з країнами ЄС, Україна все ще має величезний потенціал для вдосконалення своєї пенітенціарної політики, щоб вона відповідала міжнародним стандартам і забезпечувала права людини та гідне ставлення до в'язнів[2].

Останніми роками в Україні спостерігається тенденція гуманізації кримінально-виконавчої політики як одного з напрямків оптимізації євроінтеграційного процесу. Як ми всі знаємо, в європейських країнах заклади пробації відіграють надзвичайно важливу роль як виправні установи та є ядром системи кримінального правосуддя. Цінність полягає в тому, що пробація, власне, усуває в'язницю від її центральної ролі в пенітенціарній системі.

Кримінально-виконавча політика втілюється в принципах відповідних галузей права. Система принципів кримінально-виконавчого права вперше реалізує правила поведінки зі злочинцями, передбачені міжнародним правом. Більшість міжнародних рекомендацій щодо виконання покарань та поведінки з правопорушниками імплементовано у національне законодавство.

Цей останній захід є надзвичайно важливим, оскільки він захищає суспільство від негативних наслідків рецидивної злочинності серед колишніх злочинців. Метою соціальної реабілітаційної допомоги засудженим та колишнім злочинцям є прояв їхньої гуманності та недопущення вчинення ними нових кримінальних правопорушень. Відповідно до міжнародних стандартів поведінки з ув'язненими, цими питаннями займаються соціальні працівники, відповідальні за підтримку та покращення контактів

ув'язнених із зовнішнім світом. У в'язницях розвинутих країн цей персонал відіграє провідну роль в організації процесу реабілітації правопорушників. Його також слід запроваджувати в межах національної системи кримінального правосуддя, забезпечуючи її взаємодію з пробацією та персоналом пенітенціарних установ [14].

Сучасний стан кримінально-виконавчої системи є досить складним і визначається реальними проблемами пенітенціарної системи, вирішення яких є одним із головних завдань держави (рис. 1):

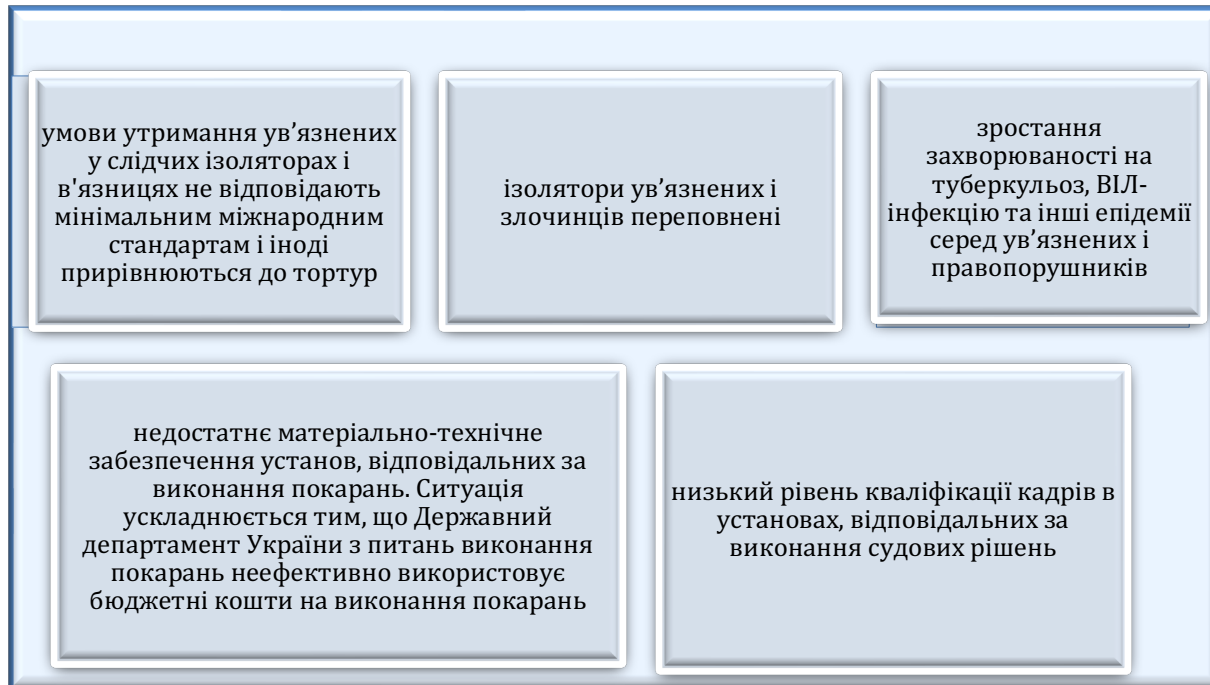

Рис. 1. Основні проблемні питання у роботі пенітенціарної служби

Джерело: створено авторами на основі власних спостережень

Проблеми та зростаюча криза у пенітенціарній системі вимагають термінових заходів на національному рівні.

Сучасна кримінально-правова політика вже не орієнтована на просте покарання, а націлена на реабілітацію та ресоціалізацію правопорушників, що означає надання можливостей для отримання освіти, професійної підготовки та соціальної адаптації, щоб правопорушники могли успішно інтегруватися в суспільство після звільнення з місць позбавлення волі. Реабілітація та реінтеграція правопорушників у суспільство – це процес, який потребує комплексного підходу та співпраці з усіма його секторами, включаючи правоохоронні органи, виправні установи, організації громадянського суспільства та інші зацікавлені сторони. Загалом гуманізація кримінально-виконавчого законодавства України відображає загальну тенденцію соціального захисту прав людини та підвищення якості судочинства. Міністерство юстиції та Національна комісія зі зміцнення демократії та верховенства права розробляють проєкт Концепції національної політики у сфері кримінального правосуддя. Серед іншого, ця Концепція визначатиме формулювання національних пріоритетів у сфері кримінального права та кримінального процесу, зокрема щодо відповідності європейським стандартам (наприклад, щодо застосування тримання під вартою, визначення особливих випадків позбавлення прав, запровадження 39 систем пробації тощо). Важливо зазначити, що після 2003 року кримінальна юстиція України почала виконувати нове призначення, а метою процесу був перехід на новий законодавчий етап і формування теоретичного пояснення переходу.

З огляду на це, варто виділити проєкт Закону «Про пенітенціарну систему України», а також розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 р. «Про затвердження Стратегії реформ пенітенціарної системи до 2026 р. та затвердження операційного плану її реалізації на 2022–2024 рр.», яке досі перебуває на стадії розгляду у Верховній Раді України [13]. Наскільки відомо, цей документ був підготовлений Міністерством юстиції України, тому його автори повинні були розуміти, що неможливо реформувати всю пенітенціарну систему без реформування кримінально-виконавчої системи, як це існує в Україні.

Пенітенціарна стратегія – це підходи та методи, які визначають цілі й завдання виконання покарань і реабілітації засуджених осіб у кримінальній системі. Вона включає в себе напрями та принципи, за якими відбувається виконання покарань, реабілітація засуджених, подолання поведінкових проблем, а також зменшення рецидиву злочинів. Пенітенціарна стратегія відіграє ключову роль у формуванні ефективної кримінально-виконавчої політики і законодавства.

Теоретичний рівень кримінально-виконавчого права розроблений вітчизняними вченими, але законодавчо ця система наразі не закріплена в правових нормах. Щоб захистити права злочинців і затриманих в сфері юстиції створено національне Агентство охорони здоров'я, яке забезпечить впровадження реформи медичного обслуговування в пенітенціарних установах і зробить лікарів незалежними від керівників органів виконання покарань, здійснюватиме неупереджену діагностику та надання якісних медичних послуг. Таким чином, розв'язання конкретних проблем стане ще одним кроком вперед для запобігання звернення громадян України до Європейського суду з прав людини щодо таких питань, як неналежні умови тримання злочинців і затриманих, медичне та матеріально-технічне забезпечення. Вони здебільшого потребують додаткових витрат і компенсацій і стали причиною негативного іміджу України в міжнародному співтоваристві [1].

Для подолання кризової ситуації в пенітенціарній системі також потрібно запровадити низку заходів щодо розвитку органів і установ виконання покарань, покращення соціально-матеріального забезпечення кримінально-виконавчого персоналу. Необхідною вбачається побудова системи та підвищення рівня кваліфікації персоналу.

Зокрема, Міністерство юстиції розробило законопроєкти, спрямовані на внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів України. Зміни до Кримінального кодексу України сприяли гуманізації кримінального законодавства у випадках застосування владою невинуватою суворого кримінального покарання, що розширить коло можливостей покарання осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі. Часто злочинця, який не заслуговує призначеного суворого покарання, засуджують до позбавлення волі лише тому, що законодавець не передбачив альтернативного покарання. Зміни до Кримінального кодексу мають на меті усунути законодавчі прогалини, які призвели до порушення прав людини в пенітенціарній системі та були задокументовані у звітах міжнародних та національних правозахисних організацій. Кримінальний кодекс України був прийнятий у 2003 році та набув чинності 1 січня 2004 року. Він містить багато нових і прогресивних положень, але водночас включає чимало типових норм українського виправно-трудового законодавства, які не відповідають сучасним реаліям. У Мін'юсті вважають, що запропоновані основні зміни до кримінально-виконавчого законодавства сприятимуть створенню належних умов для виконання вироків.

Деякі потенційні правові нововведення в цій сфері можуть включати впровадження методів відновного правосуддя, застосування альтернативних методів винесення покарання, використання технологій для спостереження за злочинцями та керування ними, а також покращення програм реабілітації для ув'язнених. Ці інновації

можуть допомогти підвищити ефективність і справедливість системи кримінального правосуддя, яка займається покаранням і скороченням рецидивів.

Пробація є значним прогресом щодо реабілітаційного та більш збалансованого підходу до кримінального правосуддя. Зосередженість на виправленні злочинців, їхній реінтеграції в суспільство та підвищенні ефективності системи кримінального правосуддя призвела до важливості пробації в сучасній системі кримінального правосуддя. Цю систему підтримує і Україна, демонструючи зусилля щодо сприяння реабілітації та соціальної інтеграції злочинців. Пробація тепер визнана формою альтернативного ув'язнення, яка є невіддільною частиною системи кримінального правосуддя України. Його імплементація та запровадження ознаменували суттєву зміну в тому, як Україна вирішує питання роботи зі злочинцями. У цьому контексті детально розглядається специфіка пробації в українській правовій системі з акцентом на закони, підзаконні акти та інституційну структуру, що регулюють її впровадження.

Інституційну базу для цього закону було створено у 2015 році з набранням чинності Закону України «Про пробацію» [12]. Цей закон визначає мету, завдання, підстави, види позбавлення волі, правовий статус працівників установи та осіб, які підлягають позбавленню волі. Згідно з визначенням, наданим у вищезазначеному Законі, пробація – це система нагляду та соціально-виховних заходів, яка застосовується за рішенням суду та відповідно до закону призначена для обслуговування злочинців, які були засуджені за вчинення злочину та знаходяться під вартою.

Таким чином, пробація є значною альтернативою традиційному кримінальному правосуддю, яка сприяє реабілітації, асиміляції та залученню суспільства. Пробація розглядається як багатоаспектний підхід до протидії злочинній поведінці, котрий орієнтується на особливості правового поля України. Дуже важливо розуміти переваги, недоліки та можливості пробації, щоб усвідомлювати її роль в сучасному кримінальному правосудді.

Впровадження інституту пробації вже дало ефективні результати, які покликані підвищити безпеку суспільства та сприяти реабілітації злочинців. У контексті державного будівництва та формального права ця ініціатива сприяє розвитку безпечного суспільства, забезпечує дотримання міжнародних стандартів та європейських цінностей, сприяє підготовці людей до життя згідно із законом, відходить від покарання.

Розуміння фундаментальних характеристик законодавчих змін є вирішальним для оцінки ефективності та потенційного вдосконалення системи кримінального правосуддя в Україні. Індивідуальний та реабілітаційний характер пробації в поєднанні із залученням громади та принципами кримінального правосуддя робить пробацію прогресивним і доброзичливим підходом до боротьби зі злочинністю та сприяння соціальної реабілітації. Як наслідок, пробація стає все більш ефективною та вигідною альтернативою традиційному ув'язненню. Акцент на реабілітації, витратах, безпеці та індивідуальних підходах до злочинів робить пробацію ефективним інструментом у сучасних системах кримінального правосуддя, вона сприяє реабілітації, зберігаючи безпеку. Крім того, однією з основних проблем пробації є невиконання злочинцями умов, встановлених судом. Деяким злочинцям важко дотримуватися правил, що підвищує ймовірність їхнього повернення до в'язниці [4]. Ефективні методи вирішення проблеми недотримання умов пробації потребують дієвих механізмів контролю та допомоги. Ресурси обмежені, включаючи фінансування, кадри та приміщення, що може негативно вплинути на успішну реалізацію пробаційних програм. У деяких випадках відсутність або недоступність відповідних програм реабілітації, таких як консультування, працевлаштування або залежність від наркотиків, може негативно вплинути на процес реабілітації. Це обмеження зумовлює необхідність збільшення пропозиції та доступності основних послуг для всіх суб'єктів пробації.

Україна послідовно оновлює кримінально-виконавче законодавство з метою розширення діапазону можливих покарань та зменшення обсягу позбавлення волі як єдиного покарання. Ці зміни спрямовані на покращення гуманізації кримінального судочинства та підвищення ефективності кримінально-виконавчої системи (рис.2):

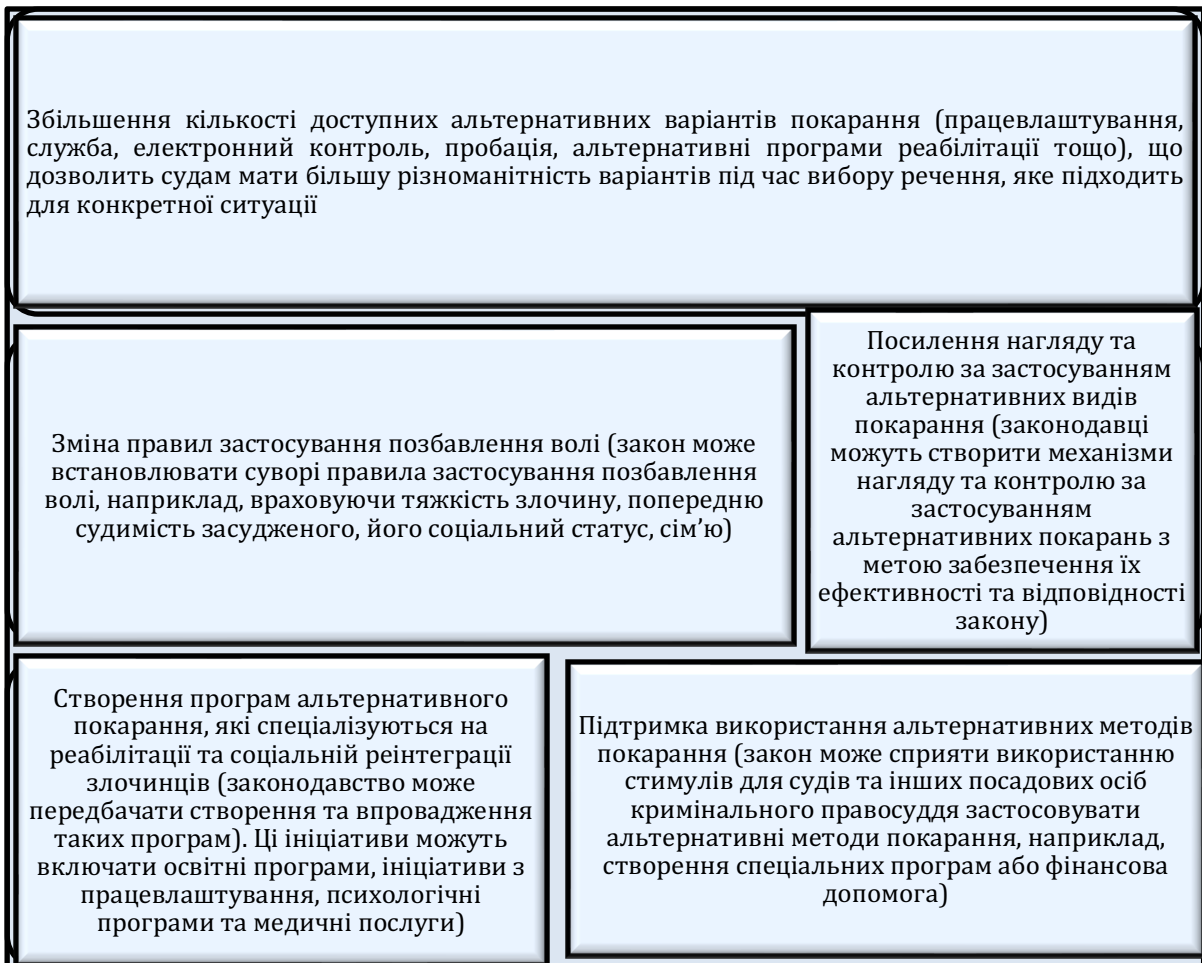

Рис. 2. Зміни в кримінально-виконавчому законодавстві для забезпечення справедливості покарань

Джерело: створено авторами на основі власних спостережень

Ці зміни мають на меті зменшити перенаселеність в'язниць, покращити умови утримання злочинців, забезпечити їхню реабілітацію та соціальну реінтеграцію.

Доступність судової сфери в ході розробки більш суворих законів у кримінальній галузі має вирішальне значення для справедливості покарання. Забезпечення доступності та відкритості судової системи підвищує довіру громадян до правосуддя, запобігає корупції, дає право на справедливий вирок та можливість оскарження. Практика прозорих процедур у судовій сфері сприяє боротьбі з усіма проявами порушень і полегшує винесення справедливих і розумних вироків злочинцям.

Дотримання прав людини в системі кримінального судочинства має вирішальне значення для забезпечення законності покарання. Це означає, що кожна людина, незалежно від її злочину, має право на повагу, доступ до правової допомоги, захист від насильства та гігієнічні в'язниці. Крім того, вкрай важливо, щоб усі процедури були прозорими та законними, відповідали закону та міжнародним нормам прав людини.

Зміна кримінально-виконавчої системи орієнтована насамперед на суспільство, адже важливу роль відіграє удосконалення та урізноманітнення методів і технологій

професійної підготовки працівників органів і установ, що спеціалізуються на виконанні покарань. Ця підготовка вирізняється інноваційними підходами до навчання. Зокрема, було змінено зміст професії в цій галузі, як і спосіб її доповнення. До того ж, особливу увагу слід приділити поєднанню теоретичної та практичної підготовки, яка може бути досягнута шляхом проведення занять як теоретичних, так і практичних. Таке поєднання може призвести до розвитку професійних здібностей персоналу, розширення спеціалізацій і підвищення освітньо-кваліфікаційних характеристик [9].

Кримінально-виконавчі засади, якими керується система виконання судових вироків щодо злочинців в Україні, є найважливішим завданням юстиційної політики країни, яку проводить Міністерство юстиції України щодо виконання покарань та пробації. Ці принципи забезпечують порядок і умови виконання, а також виконання кримінального покарання в країні. Крім того, вони є предметом окремої політики в Україні щодо застосування пробації та покарання злочинців[3].

З огляду на складні питання та можливі сценарії повоєнної відбудови, міжнародне співробітництво в контексті кримінально-правового захисту України набуває особливого значення. Створення функціональної системи правового захисту є першочерговим завданням для підтримання правопорядку та недопущення нестабільності в період відновлення. Міжнародна співпраця передбачає обмін досвідом, допомогу у впровадженні правових змін, боротьбу з організованою злочинністю та корупцією. Збереження прав людини та сприяння правосуддю мають вирішальне значення для будь-якої системи кримінального правосуддя під час реабілітації [10]. Однак ефективність цього захисту залежить як від прийняття відповідного законодавства, так і від його виконання. Міжнародні стандарти, які використовуватимуться під час післявоєнного відновлення України, є основою для створення та впровадження кримінально-правових механізмів, а також участі суспільства в цьому процесі з метою підвищення довіри до правоохоронних органів. Успішне виконання кримінально-правового захисту під час післявоєнної відбудови України залежить від колективних зусиль усіх сторін і бажання співпрацювати на міжнародному рівні. Це має включати як технічні аспекти, так і стратегічні підходи до вирішення проблем і законодавчої реалізації в системі кримінальної юстиції України з урахуванням відповідних законів країни.

Висновки

Одним із методів вдосконалення законодавства у сфері кримінального права для сприяння правосуддю є підвищення прозорості та нагляду в системі кримінального правосуддя. Цього можна досягти шляхом проведення частих перевірок в'язниць, покращення доступності правового представництва для ув'язнених та підвищення відповідальності посадових осіб правоохоронних органів. Крім того, зміна інструкцій щодо призначення покарання, щоб переконатися, що вирок пропорційний вчиненому злочину, і розгляд альтернативних варіантів покарання для ненасильницьких злочинців також може сприяти справедливості системи правосуддя. Активно досліджуючи та переглядаючи існуючі закони і правила, політики можуть спробувати створити більш справедливу систему кримінального правосуддя для всіх сторін.

Зміни в пенітенціарній системі мають на меті посилити реабілітацію, зменшити рецидивну злочинність та забезпечити справедливе й пропорційне покарання злочинців. Деякі стратегії реформування пенітенціарної системи включають впровадження альтернативних варіантів покарання, сприяння відновному правосуддю, покращення умов ув'язнених, надання освіти та працевлаштування ув'язненим, а також посилення підтримки повернення до суспільства після звільнення. Ці реформи спрямовані на сприяння формуванню більш справедливої та ефективною системи правосуддя, яка зосереджена на підтримці та безпеці громади.

Багато органів та установ, які займаються покаранням ув'язнених, досі мають недостатню активність щодо практичного застосування міжнародних стандартів поводження з ув'язненими. Проблеми з їх вирішенням зумовлені відсутністю необхідних економічної та соціальної складових, а шляхи їхнього подолання мають бути економічно та політично обґрунтованими під час реалізації кримінально-виконавчої політики в Україні.

Зміна кримінально-виконавчої системи та перетворення її на пенітенціарну обов'язково має передбачати покращення умов утримання злочинців, їхнього майна, домашніх тварин та медико-гігієнічних проблем під час перебування у в'язниці. Саме це спонукає останніх до реформування, ресоціалізації та повернення в суспільство.

Список використаних джерел

1. Богатирьов А. Інституційне реформування кримінально-виконавчої системи України та її трансформації в пенітенціарну систему в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпро, 2023. № 3. С. 196-201. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-196-201 (дата звернення: 16.05.2024).
2. Вітюк Д. Л., Олійник І. Л. Теоретико-правовий аналіз досліджень у галузі кримінально-виконавчого права. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. № 2(15). С. 11-19. URL: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(15\)-2024-11-19](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(15)-2024-11-19) (дата звернення: 16.05.2024).
3. Гнатчук А. Місце та роль кримінально-виконавчих засад у виконанні судових рішень щодо засуджених в Україні. «Правові реалії сьогодення»: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.). Харків: Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, 2024. С. 71-73.
4. Ільїна О., Пучко А. Реалізація інституту пробації в Україні. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 224-229. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/5_2023/34.pdf (дата звернення: 16.05.2024).
5. Логвинський Г. В. Кримінально-правова характеристика посягання на захисника чи представника особи: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2021. 227 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/865dae1c-46e3-4ac2-b5f2-37cf3e35de93> (дата звернення: 16.05.2024).
6. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III: станом на 19 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: станом на 19 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
8. Недашківська О. А., Недашківська Т. Є. Експеримент як засіб дослідження когніції судового експерта щодо експертної ініціативи. *Криміналістичний вісник*. 2022. Т. 37, № 1. С. 79-89. URL: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2022-37-1-79> (дата звернення: 16.05.2024).
9. Паскевська Ю. Професійне навчання персоналу органів та установ виконання покарань. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 9(14). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9\(14\)-644-654](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9(14)-644-654) (дата звернення: 16.05.2024).
10. Предместніков О., Господаренко В., Гулевич С. Кримінально-правове забезпечення повоєнного відновлення України: виклики і перспективи. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 6(34). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-654-663](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-654-663) (дата звернення: 16.05.2024).
11. Присяжнюк І. І. Перспективи розвитку інституту пробації в Україні у контексті євроінтеграції. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та*

- практики*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-56> (дата звернення: 16.05.2024).
12. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII : станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
13. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-р#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
14. Пономарьов О. Особливості відображення міжнародних стандартів щодо поводження із ув'язненими в сучасній кримінально-виконавчій політиці України. *Юридичний вісник*. 2024. Випуск 2. DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v2.2024.13> (дата звернення: 16.05.2024).
15. Сіренко К., Гончаренко О., Наулік Н. Європейський підхід до подолання злочинної поведінки органами пробації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-131> (дата звернення: 16.05.2024).